

Koortsboom

Over de genezende kracht van bepaalde bomen. Deel in een serie over bekende en onbekende bomen.

Een paar regels uit een gedicht van Victor Vroomkoning: „Ik herinner me hoe moeder/ lapjes in een ijlboom bond: Maria/ zou mijn hoogtevrees genezen.”

Dit ‘ijlboom’, in combinatie met de woonplaats van de dichter, herinnerde mij aan St. Walrick. Want dan heb je het over Nijmegen en daar in de buurt ligt Overasselt met zijn bossen en zijn vennen en de ruïne van een aan St. Walrick gewijd kapelletje; bij die ruïne staat de enige, of misschien moet je zeggen: de laatste, koortsboom van Nederland.

St. Walrick was in het rijke roomse leven de beschermheilige der zieken, en dan vooral de koortslidders onder hen. Hier werd hij gekoppeld aan een wijdverbreid, vóór-christelijk geloof in de genezende kracht van bepaalde bomen. Zo’n boom kon, mits met het juiste ritueel benaderd, de kwaal van een zieke overnemen – kennelijk zonder er zelf hinder van te ondervinden.

In Yde bijvoorbeeld, tussen Assen en Groningen, is eens een smid geweest die onder het prevelen van een spreuk spijkers in een boom sloeg om mensen te genezen van een hernia of liesbreuk. Dat begon in 1807 en heeft, via opvolgers van de smid, tot 1930 geduurd. De laatste breukebomen staan er nog.

De koortsboom van Overasselt wordt genoemd in *Bedevaartplaatsen in Nederland*, een publicatie van het P.J. Meertens-Instituut. Hier kon koorts worden afgebonden. ’s Morgens in alle vroegte, er mochten geen ooggetuigen zijn, werd een strookje van het lijfgoed van een koortslidder in de boom geknoopt. Een en ander moest natuurlijk gepaard gaan met gebed – tot na het midden van de vorige eeuw schijnen vanuit een naburige parochie bedevaarten naar deze plek te zijn gehouden.

Verhalen over de oorsprong hiervan gaan terug tot St. Willibrord en Karel de Grote, respectievelijk het jaar 727 of 777. Maar die zijn pas eeuwen en eeuwen later opgetekend – sterke verhalen. Van de kleine, redelijk geconserveerde ruïne evenwel staat vast dat zij teruggaat tot een kapel uit de vijftiende eeuw.

Deze kapel hoorde bij een kloosterboerderij van de benedictijnenabdij St. Valéry-sur-Somme in Noord-Frankrijk. Van 952 tot ongeveer 1650 had die abdij grondbezit in Overasselt. Tevens een herinnering dus aan het verenigde Europa van de kloosterorden!

De eigenlijke koortsboom staat pal naast de ruïne: een zomereik uit de jaren 1910-1920, zo’n beetje een eeuw oud dus, een flinke jongen al. De kroon zit zo hoog dat je nu wel een ladder moet meenemen om er nog een lapje in te kunnen binden. Dientengevolge is het omringende struweel in gebruik genomen.

Daar hangen dan: sokken, stropdassen, sjaals, een kinder-

hemdje, een haakwerkje, een eenvoudig halskettinkje, een washandje, een complete trui (beige), een half laken, een ijsmuts, een verscheurde onderbroek, een halve panty, een reep van een handdoek en een papieren zakdoekje (nog niet zo lang vermoedelijk).

Meer aanstootgevende stukken textiel, zo is mij van bevoegde zijde meegedeeld, worden op gezette tijden verwijderd door de beheerder van het terrein – Staatsbosbeheer.

Met name één jong, nog wat struikachtig eikje krijgt van deze last het meeste te torsen. Dit heeft in de praktijk kennelijk de status van aspirant-koortsboom verworven. Dit hangt werkelijk zo vol als een droogmolen op maandagmorgen – maar dan met kleffe vodden. Nee mooi is het niet.

Het gebied zelf, uitgestrekt over oude rivierduinen, relicten van een vroegere Maasloop, is overigens prachtig. Ik ken het sinds 1967 en nog steeds, ook nu ik wat verder weg woon, kom ik er geregeld terug voor een wandeling. Indertijd hing er maar een enkel lapje in de koortsboom. Nu lijkt het wel een lapjesoverstroming.

Er zijn verschillende verklaringen denkbaar. Misschien is er toch weer een golf van malaria over de omgeving geslagen. Of een golf van nieuwe devotie. Maar er worden hier ook zomerkampen gehouden door Scouting Nederland.

KOOS VAN ZOMEREN

Victor Vroomkoning, het gedicht Bomal in de bundel Stapelen.

De koortsboom of ijlboom bij de ruïne van St. Walrick. Foto Sake Elzinga